

INVESTIGACIÓ-ACCIÓ PER A L'AVALUACIÓ DEL PROGRAMA D'AGENDA 21 ESCOLAR DE SANT CUGAT DEL VALLÈS

LLERENA DEL CASTILLO, G. (1)

DEPARTAMENT DE DIDÀCTICA DE LES CIÈNCIES EXPERIMENTALS I LES MATEMÀTIQUES.
DEPARTAMENT DE DIDÀCTICA DE LES CIÈNCIES EXPERIMENTALS I LES MATEMÀTIQUES, UAB
DOCTORATEA@GMAIL.COM

Resumen

Es desenvolupa una avaluació del programa A21E de l'ajuntament de Sant Cugat, del qual n'és responsable tècnic un dels investigadors, a través d'una col·laboració entre la UAB i l'Ajuntament. Amb l'objectiu de millorar el programa i orientar l'Educació per la Sostenibilitat municipal envers la participació comunitària de les escoles, es busca comprendre en la seva complexitat els quatre primers casos des de la posada en marxa del programa. A partir d'entrevistes semi-estructurades a triplets d'actors per cada cas (mestres responsables, educadors/es ambientals que assessoren el programa i tècnics de l'ajuntament) i l'estudi de documents, s'analitzen les dades per extreure'n unes assercions que permeten comprendre els casos i orientar un nou model. Les propostes de millora es fan en el si d'un grup de treball de mestres de les escoles públiques del municipi, educadors/es ambientals i investigadors generats pel propi procés de recerca.

1- Objectius

- Comprendre cada cas en la màxima profunditat possible.
- Millorar el programa A21E municipal.

- Fomentar la participació comunitària de les escoles.

2- Referents teòrics

L'avaluació del programa s'ha orientat com un estudi de cas intrínsec molt contextual (Stake, 1998) aplicat als quatre primers casos d'escoles que van desenvolupar el programa. Es cerca les visions pròpies dels actors protagonistes, fent emergir les seves concepcions, per reorientar el programa en una negociació entre els actors, i no només des de l'autoritat pública, i en aquest sentit és coherent amb la proposta de quarta generació d'avaluació de Guba&Lincoln (1989). Es treballa des d'una postura relativista i amb l'avaluador com a actor de l'objecte avaluat. L'avaluació s'allunya però de la proposta de Guba i Lincoln en el sentit que no es dóna la possibilitat d'organitzar la trobada d'idees que permetria la negociació. Aquest moment es trasllada, però, al si d'un grup de treball format per mestres des de bressol fins a secundària (totes les escoles públiques de Sant Cugat), amb participació d'educadors/es ambientals del municipi, que es troba treballant en l'actualitat, en el que sí es pot donar la negociació sobre noves propostes de programa i en definitiva la construcció col·lectiva.

La reorientació del model d'EA que impregna el programa cerca un canvi de valors i maneres de veure el món, així com d'enfrontar-se a problemes socio-ambientals (Mogensen, Mayer & Breiting, 2007). Per enfocar la nova proposta de programa es segueix la conclusió de Grau & Espinet (2008) en l'avaluació d'un programa paral·lel d'EA al mateix municipi (Pla de Dinamització Educativa) de vincular-lo al territori i promoure el treball en xarxa.

3- Metodologia

La metodologia és qualitativa i centrada en l'estudi de casos. Per a la recopilació de les dades, s'han realitzat entrevistes semiestructurades a partir d'una pregunta generadora com recomana la "pesquisa participante" (Szymosky, 2004) a un triplet d'actors per a cadascun dels quatre casos: educadors/es ambientals, mestres/profes i tècnics de l'ajuntament. S'ha pogut obtenir el relat valoratiu de cada actor per a cada cas. Això, per una banda, aporta la triangulació (Stake, 1998) necessària per a contrastar el desenvolupament de cadascun dels processos, i per una altra banda aporta les opinions de cada actor. També s'han recopilat dades dels casos a través de l'estudi de documents. Les dades van ser transcrites en un format adequat per a treballar-les, amb un marge per assignar categories i interpretacions. La llista de categories ha tingut en compte la visió d'eco-escoles generada per Mogensen, Mayer i Breiting (2007).

A partir d'aquí, seguint a Stake (1998), s'identifiquen les assercions més importants que caracteritzen cada cas, com emergències que descobreixen les visions dels actors participants i es construeix la realitat del cas.

Les propostes de millora es converteixen en aportacions per al grup de treball. En el mateix grup s'ha iniciat el treball en xarxa de les escoles al voltant d'un projecte centrat en els horts escolars com a nou espai educatiu. Aquest grup ha permès definir les propostes de millora del programa perquè s'han pogut

contrastar les primeres conclusions de la recerca amb les possibilitats de treball real.

4- Conclusions

En quant al primer objectiu, la comprensió dels casos en la seva complexitat, s'han pogut construir unes assercions que ens orienten en quant a la reorientació del programa:

» Tot i que la potencialitat de treball en xarxa, en aspectes comunitaris i en relació amb el currículum és alta, el programa no la fomenta.

» El programa sol adaptar-se millor a uns nivells que a uns altres, impeding que es puguin implicar de la mateixa manera tots els nivells educatius. La implicació de diversos nivells, cadascun actuant a la seva manera sobre un mateix projecte, pot permetre que el programa s'enriqueixi de moltes visions, apart de que pot afavorir un molt bon clima escolar.

» Les ecoauditories tendeixen a orientar-se en funció d'unes instal·lacions ambientals desitjades pels actors organitzadors (mestres, ajuntament i empreses) que dirigeixen tot el procés. Aquestes actuacions, però, no han acabat en cap cas de manera satisfactòria degut a que la instal·lació s'emmarca en una lògica diferent a la de l'ecoauditoria: el treball de manteniment que l'ajuntament fa dels edificis escolars, que no quadra amb els temps del programa educatiu. L'alt pressupost destinat pel programa a les instal·lacions afavoreix aquesta dinàmica per la qual la gestió de l'edifici preval sobre la resta d'aspectes educatius.

» La visió que impregna el programa és la recerca tècnica de l'ecoeficiència en la gestió dels edificis. Es procura especialment la participació per afavorir que l'escola visqui aquestes instal·lacions i les faci seves, en coherència amb els plantejaments de l'Agenda 21 local i global.

» La participació de l'alumnat majoritàriament anecdòtica, tot i que les famílies i personal no docent dels centres sí estan presents.

» Les ecoauditories segueixen itineraris totalment diferents al model establert pel programa, en els que les fases (preparació, diagnosi, pla d'accions i actuacions, no es preveu el seguiment) es confonen i sol·lapen. El fil conductor inicialment previst i esperat (estudi d'una realitat, participació per a la decisió del pla d'acció i actuació) no es compleix.

» El paper d'un educador ambiental en una ecoauditoria tendeix a ser el de l'expert extern, més coherent amb una visió de l'EA tecnològica que socio-crítica.

» La diversitat dels casos és extraordinària. El context marca molt el desenvolupament del programa, però també la proposta que arriba a l'escola, dissenyada per una empresa o entitat d'EA, pot ser molt diferent.

En quant als objectius de millorar el programa i fomentar la participació comunitària de les escoles, s'ha definit un nou model d'A21E que ha estat presentat a l'ajuntament i al grup de treball, el qual assumeix la coordinació del mateix. Es comença a desenvolupar el programa entre tots els actors i no únicament a proposta de l'ajuntament en base a propostes d'empreses i escola per escola.

El nou model prova de centrar-se més en projectes educatius que en la infraestructura en sí. Les idees clau d'aquesta proposta són el treball en xarxa i la vinculació amb la comunitat.

· Pel treball en xarxa s'ha iniciat un treball de coordinació dels projectes educatius dels centres relacionats amb l'hort escolar com a nou espai de treball. Les diverses realitats, contextos i enfocaments permeten

construir una relació d'intercanvi i continuïtat al llarg de tota l'escolarització.

· Es proposa també el treball amb altres agents de la ciutat en una participació comunitària que té l'objectiu de fomentar el protagonisme de les escoles en les transformacions de la ciutat. S'impulsa per a això un projecte de recuperació dels espais agrícoles periurbans en interacció amb els horts escolars i apuntant als menjadors escolars ecològics, amb l'objectiu de fomentar un diàleg camp-ciutat transformador.

D'aquesta manera es pretén reorientar el camí vers la sostenibilitat del món escolar, des d'una visió centrada en l'eficiència de l'ús dels recursos cap a una comprensió social més àmplia i centrada en el desenvolupament d'estratègies de transformació social.

5- Bibliografia

- » GRAU, P. & ESPINET, M. (2008). "Avaluació de les activitats d'EA al PDE de l'ajuntament de Sant Cugat del Vallès". Material no publicat.
- » GUBA, E., & LINCOLN, Y. (1989). "Fourth Generation Evaluation". USA: SAGE Publications,
- » MOGENSEN, F., MAYER M. & BREITING, S. (2007), "Educació per al desenvolupament sostenible". Col·lecció monografies d'educació ambiental nº12. Barcelona: Ed. Graó.
- » STAKE, R. (1998). "Case studies". En Denzin, N. & Lincoln, Y. (Eds.), *Strategies of qualitative inquiry*. California: Sage.
- » SZYMSKY, H., RAMALHO DE ALMEIDA, L. & ALMEIDA REGO BRANDINI, RC. (2004). "A entrevista na pesquisa em educação: A prática reflexiva". Brasília, Brasil: Liber Liuro.

CITACIÓN

LLERENA, G. (2009). Investigació-acció per a l'avaluació del programa d'agenda 21 escolar de sant cugat del vallès. *Enseñanza de las Ciencias*, Número Extra VIII Congreso Internacional sobre Investigación en Didáctica de las Ciencias, Barcelona, pp. 3082-3085

<http://ensciencias.uab.es/congreso09/numeroextra/art-3082-3085.pdf>